

KIRJA-ARVIO:

KULTTUURINEN LUONTOSUHDE SUOMALAISTEN SUOKERTOMUKSISSA

Laurén, Kirsi 2006: Suo – sisulla ja sydämellä. Suomalaisten suokokemukset ja -kertomukset kulttuurisen luontosuhteen ilmentäjänä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1093. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 243 sivua.

Marjut Huuskonen

Maapallon ekologinen kriisi ja sen myötä länsimaisen kulttuurin suhde luontoon ja ympäristöön nousi yhdeksi tärkeäksi puheenaiheeksi 1960-luvulla. Ympäristöfilosofit pohtivat kriisin historiallisia juuria ja ihmisen paikkaa luonnon ekojärjestelmässä. Ihmiskeskeiset näkemykset ja luonnontieteellinen tieto sidottiin ympäristöfilosofisiin keskusteluihin, joissa ympäristötietoisuuden kehittyminen liitettiin ekologiseen ajatteluun. Ekologisesti tiedostava ja ympäristöongelmat huomioon ottava luonnonfilosofinen tutkimus vakiinnutti asemansa 1970- ja 1980-lukujen aikana. (Esim. Oksanen & Rauhala-Hayes (toim.) 1997.) Tämä loi pohjaa myös sellaiselle kokonaisvaltaiselle suhtautumiselle ympäristöasioihin, jossa yksilölliset, kulttuuriset ja sosiaaliset näkökulmat luontoon ovat mukana. Joensuulaisen perinteentutkijan Kirsi Laurénin väitöskirjatutkimus nivoutuu tähän keskusteluun.

Tutkimuksessaan Laurén lähestyy luontoa kulttuurisena kategoriana. Ihmisen luontosuhteen tutkiminen on yksi antropologian keskeisistä kohteista, mistä löytyy runsaasti esimerkkejä ekologisesti suuntautuneen antropologian piiristä. Viime vuosikymmeninä ovat ympäristöhistorian, humanistisen ja kulttuurimaantieteen sekä ympäristöestetiikan kaltaiset tutkimussuuntaukset tuoneet ihmisen ympäristö- ja luontosuhteen tutkimiseen monitieteisen otteen. Myös Laurénin väitöskirjan sointi on monitieteinen: perinteentutkimuksen ja kulttuuriantropologian rinnalle itselleen läheisiksi tutkimustraditioiksi hän nimeää sosiologian, semiotiikan, kirjallisuustieteen ja estetiikan. Teoreettisessa pohdinnassaan Laurén nojaa geertziläiseen tulkitsevaan

(symboliseen) antropologiaan ja sen näkemyksiin julkisiin symboleihin varastoituvista merkityksistä. Laurén lähtee analysoimaan ja tulkitsemaan ihmisen kulttuurista luontosuhdetta suohon liittyvien kielellisten ilmausten kautta, jotka sosiaalisina koodeina ja viesteinä vertautuvat julkisiin symboleihin. Tutkimuksen myötä lukija pääsee mukaan tarkastelemaan sitä, millaisia suon kulttuuriset merkitykset ovat.

TUTKIMUSAINEISTO JA KÄSITEPAKKI

Laurén perehdyttää lukijansa monipuolisesti suomalaiseen suoluontoon ja siellä tehdyn työn luonteeseen, historiaan ja nykypäivään. Katsaukset kansanperinteen, kuvataiteen, kirjallisuuden, musiikin ja vapaa-ajanvieton suohon avartavat lukijan tietämystä suon merkityksistä suomalaisessa kulttuurissa. Tunnetuin esimerkki suonostalgiasta ja suomalaisesta mentaliteetista lienee sisu: suo, kuokka ja Jussi. Kiinnostus suoluontoa kohtaan alkoi kasvaa voimakkaasti 1990-luvulla, jolloin suon ekologisiin ja suojelua korostaviin merkityksiin alettiin kiinnittää enemmän huomiota. Myös soidenkäytön historia, estetiikka ja kansanperinne alkoivat kiinnostaa ihmisiä. Suon tiimoilta ja soilla järjestettiin seminaareja, konferensseja ja tapahtumia. Vuonna 1998 Suoseura ja Maaseudun Sivistysliitto järjestivät Suotarina-kirjoituskilpailun, jossa haluttiin talentaa suomalaisten suokokemuksia. Kilpailuun osallistui kaikkiaan 782 kirjoittajaa eri puolilta Suomea.

Kilpakeruun aineistosta tuli Laurénin tutkimusaineisto, jonka muodostamisessa hän on hyödyntänyt *Grounded Theoryn* aineistolähtöisyyden periaatteita. Kilpakeruuaineistossa toistuvia teemoja ja johtolankoja seuraamalla kirjoittajien näkökulmat ja kertomisen tavat ja muodot nousivat esille. Näihin havaintoihin pohjaten Laurén on valinnut tutkimusaineistonsa sellaiset suosuhteesta kertovat tekstit, jotka painottuvat henkilökohtaiseen, kokemukselliseen ja elämykselliseen luontosuhteeseen. Kaikkiaan aineisto käsittää 235 kirjoittajan kertomukset, 139 elämäkertaa ja 98 elämuskertomusta. Tutkimusaineisto herätti monia kysymyksiä: Mikä koetaan kertomisen arvoiseksi ja merkittäväksi? Miten siitä kerrotaan? Millä tavoin suokokemukset ovat vaikuttaneet luontosuhteen muodostumiseen ja identiteettiin? Millainen merkitys mielikuvilla on suosuhteessa?

Tutkimuksen käsitteistä lukija löytää käsitteet *elämäkerta* ja *kertomus*, *kokemus* ja *elämys*, *muistelu* ja *nostalgia*, *mielikuva* sekä *maisema*. Elämäkerroissa korostuu muistelu, menneisyyttä käsittelevä kirjoitus sekä nostalgia ja koti-ikävä. Kerronnallisesti suohon liittyvistä elämäkerroista voidaan löytää elementtejä, jotka ovat tyypillisiä ympäristö-, kokemus- ja elämuskertomuksille. Esiintyessään aineistossa itsenäisinä elämuskertomukset eroavat elämäkerrallisista kertomuksista siinä, että niistä puuttuu elämänhistoriallinen jänne ja niiden kieli on runollisempaa, kuvakieleltään runsaampaa ja suhde todellisuuteen moniselitteisempää. Kokemusten kuvauksissa painottuvat tiedolliset ominaisuudet, taidot ja omakohtaisuus, elämysten kuvauksissa taas henkilökohtaiset tunteet, kehon tuntemukset ja aistimukset sekä mielikuvat.

Laurén on kiinnostunut maiseman ikonografiasta: maiseman kuvaamisesta, analysoimisesta ja tulkitsemisesta paitsi fyysisenä alueena ja historiallisena prosessina myös mielikuvina, arvoina ja arvostuksina. Suokertomuksiin liitetään mielikuvia, joilla on vahva symbolinen luonne. Maisema pitää näin sisällään yhteisöllisesti ja kulttuurisesti jaettuja symbolisia merkityksiä. Maisemalla voidaan ajatella olevan eräänlainen kulttuurinen eetos, johon liittyvät kansanuskon ilmiöt äänineen, haltioineen, henkiolentoineen ja eläimineen.

Modaliteetin käsitteen Laurén esittelee tutkimuksensa ensimmäisessä luvussa tulkitsevan antropologian yhteydessä, mikä ajatuksellisesti sopiikin hyvin. Itse kaipasin termiä perehtyessäni käsittepakkiin, sillä nyt tutkimuksen analyysin kannalta keskeinen modaliteetti jää irralleen muusta käsitteistöstä. Analyysiluvuissa Laurén kuvaa modaliteettien avulla kertojien suhdetta kertomaansa ja sitä, millaisia asenteita ja arvoja kerrottu paljastaa.

KOKEMUS JA ELÄMYS LUONTOSUHTEESSA

Kun Laurén perehtyi aineistonsa elämäkertoihin, hänen huomionsa kiinnittyi suomistoista kertomisen tapaan ja muotoon. Teksteistä on luettavissa kirjoittajien luontosuhteen elämänkaari, jossa edetään lapsuudenmuistojen työn, tekemisen ja toiminnan kuvauksista nykyhetken kuvauksiin elämyksistä suolla. Elämäkerrallisissa kertomuksissa korostuvat sellaiset modaliteetit kuin tekeminen, täytyminen, joutuminen, tahtominen ja osaaminen. Velvollisuusetiikka on vahvana läsnä. Juuri elämäkertojen kautta suo yhdessä siellä työskentelevien ihmisten kanssa saa symbolisen sisun merkityksen. Työn kuvauksiin liittyvät kuitenkin myös vahvat keholliset muistikuvat. Kollektiiviset ja henkilökohtaiset muistikuvat ja mielikuvat kietoutuvat toisiinsa. Laurén kutsuukin aineistonsa elämäkertoja suohon liittyviksi henkilökohtaisiksi *geobiografioiksi*.

Elämystertomuksissa ovat keskeisinä modaliteetteina oleminen, nauttiminen, tahtominen, osaaminen ja eläytyminen. Suo koetaan paikaksi, jossa on vapaus olla omana itsenä. Vaikka elämyksellisissä kertomuksissa korostetaankin suolla olemista ja nauttimista, niihin liittyy usein myös moraalinen aspekti: luonto koetaan kaupunkiin nähden aidommaksi ja arvokkaammaksi. Oikea tapa elää merkitsee luonnonalueiden ekologian tuntemista. Eläytyminen ja esteettinen virittyminen suoluontoon nostaa pintaan myös mielikuvat, joissa suo on myyttinen alkukoti, kohtauspaikka ja rajatila ja paikka yliluonnollisen kohtaamiseen. Se, mikä ymmärretään esteettiseksi, ei ole puhtaasti henkilökohtaista vaan myös sosiaalista.

Laurén kiinnittää huomiota aineistonsa kuvauksiin, joissa suoluonnon aistihavaintomaailma poikkeaa muusta luonnosta, jolloin suohon liittyy myös pelottavia ja mieltä kiihottavia mielikuvia. Minulle kirjoittajien vahvasti kuvaamat elämykset tuoksuineen, makuineen, tuntemuksineen, äänineen, merkkeineen ja visioineen tuovat mieleen Paul Stollerin ajatukset aistien antropologiasta. Stollerin kiinnostuksen kohteena ovat aistit ja tunteet sekä niiden asema kulttuurissa, tiedon muodostamisessa

ja itse etnografisessa kirjoittamisessa. Suotarinat tuntuisivatkin tarjoavan aineistoa jatkotutkimukseen juuri tällä alueella.

Mielenkiintoisena näyttäytyy niin elämäkerroissa kuin elämäskertomuksissa-kin esiintyvä vapauden teema. Paitsi työympäristöjä, suot ovat olleet myös vapautta symboloivia alueita. Suolle on ollut pakko mennä, mutta se on koettu myös voimisen, olemisen ja vapautumisen paikkana. Tällainen vapauden idea on läheistä sukua sille vapaudelle, josta Kittilän poromiehet kertovat Helena Ruotsalan väitöskirjassa: vapaus on riippumattomuutta ja liikkuvuutta mutta ei huolettomuutta; vapaus on sitä, että työpäivän määrää luonto, ei toinen ihminen; vapaus on riskien ottamista. (Ruotsala 2002, 406–411.) Mielessä heräävät jatkokysymykset: vapaus mistä ja mihin?

Kirjoittajien teksteissä suoluonto asettuu metsän rinnalle suomalaisen identiteetin ainekseksi. Kotiseudun suoluonto edustaa monille kertojille myös oman identiteetin kiinnekohtaa. Laajimmillaan suo voi olla symbolinen muistomerkki alkuperäisestä luonnontilasta, pyhästä paikasta.

YMPÄRISTÖKESKUSTELU – NYT

Väitöskirjassaan Laurén on monivivahteisesti pohtinut tutkimusaineistonsa kertomuksiin linkittyneitä symboleja, niiden merkityksiä ja kulttuurista eetosta. Hän löytää vastauksia siihen, millaisia jaetut merkitykset henkilökohtaisissa suokokemuksissa ovat, millaisia kokemuksellisia muistijälkiä suo on jättänyt meihin ja miten suohon liitetyt mielikuvat ja symboliset merkitykset vaikuttavat. Analyysseissaan ja tulkinnoissaan Laurén on osoittanut, miten yksilöllisten kokemusten moniulotteisuus tuo esiin sellaisia kulttuurisen luontosuhteen piirteitä ja ominaisuuksia, joihin yksin perinteisiä folkloreaaineistoja käyttämällä ei päästä käsiksi. Kirjoittajien suhde suohon kertoo niin eettisistä, esteettisistä kuin moraalistakin asenteista ja arvoista. Ihmisen luontosuhteen eri puolien kartoittaminen on ajankohtainen ja tärkeä tutkimusalue aikana, jolloin kokonaisvaltainen ympäristön huomioon ottaminen vaatii paitsi luonnonkäytön ekologista kestävyyttä myös kulttuurisesti kestäviä ratkaisuja.

Tätä kirjoittaessani on Kaakkois-Puolan turvesuoalue puheenaiheena mediassa. Suunnitelma alueen halki rakennettavasta ohitustiestä on aikaansaanut kansanliikkeen: ympäristöjärjestöt ovat osoittaneet mieltään, 150 000 ihmistä on allekirjoittanut vetoimuksen suoalueen puolesta ja EU:n komission toivoo Puolan hallitukselta järkevää, aluetta suojaavaa ratkaisua. Ihmisen paikka luonnonjärjestelmässä puhuttaa. Laurénin tutkimuksen tieto suomalaisten suokokemuksista ja jaetuista merkityksistä sisältää paljon siirtokelpoista tietoa ihmisen, suon ja kulttuurin välisistä suhteista. Tutkimus onkin verraton ymmärryksen lisääjä kaikille luontosuhteesta ja ympäristökysymyksistä yleisemminkin kiinnostuneille. Toivottavasti teoksen löytävät myös ympäristöasioissa päätöksiä tekevät ihmiset.

KIRJALLISUUS

OKSANEN, MARKKU & RAUHALA-HAYES, MARJO (toim.) 1997: *Ympäristöfilosofia. Kirjoituksia ympäristönsuojelun perusteista*. Helsinki: Gaudeamus.

RUOTSALA, HELENA 2002: *Muuttuvat palkiset. Elo, työ ja ympäristö Kittilän Kyrön paliskunnassa ja Kuolan Luujärven poronhoitokollektiivissa vuosina 1930–1995*. Kansatieteellinen Arkisto 49. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.

STOLLER, PAUL 1987: *The Taste of Ethnographic Things: The Senses in Anthropology*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

FT Marjut Huuskonen on turkulainen folkloristi.